

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

NA DZIEŃ OJCA

OJCZYSTY – DODAJ
DO ULUBIONYCH

OJCIEC to słowo znane całej słowiańszczyźnie, występujące w podobnej postaci w wielu językach słowiańskich. W staropolszczyźnie używano formy OCIEC; postać OJCIEC - z jotą - powstała pod wpływem uproszczonej, wygodniejszej do wymówienia formy wołacza: oćcze > ojcze > ojciec. Geneza prasłowiańskiej formy *oťьcь jest trudna do ustalenia. Niektórzy wywodzą to słowo z praindoeuropejskiej pieszczotliwej formy *atta - zachowanej do dziś w wielu językach, pochodzącej z mowy dzieci (a więc tak samo jak TATA czy MAMA) i używanej na określenie i ojca, i matki. Wyraz OJCIEC jest w polszczyźnie zarówno neutralny stylistycznie, jak i używany podniośle. Z ojcem kojarzą nam się surowość, ale także opiekuńczość i dbałość (ojcowską ręką coś ująć, otoczyć kogoś ojcowską opieką), serdeczność i troska o wychowanie (opiekować się kimś po ojcowsku), czasem przesadne moralizatorstwo (uderzyć w ojcowski ton). Liczba mnoga - OJCOWIE - może mieć szersze znaczenie i odnosić się do ogółu przodków (forma matki nie ma takiego znaczenia - to językowe ślady patriarchy). Ojcem nazywamy też założyciela czegoś (ojciec literatury angielskiej). Do tego rzeczownika nawiązuje także przymiotnik OJCZYSTY: język ojczysty, a nie: macierzysty (choć w niemieckim: Muttersprache, w angielskim - mother-tongue), ojczysta jest też miejscowość, w której się urodziliśmy, a macierzysta - organizacja, z którą jesteśmy związani. Nie powiemy jednak „mężczyzna o ojczystym wyglądzie”, powiemy natomiast: mężczyzna o ojcowskim wyglądzie lub: o patriarchalnym wyglądzie - a taki mężczyzna znacznie się różni do mężczyzny o podtatusiałym wyglądzie J. Ten ostatni przymiotnik ma krótką a trafną definicję w USJP: 'właściwy podstarzałem mężczyźnie, zwłaszcza łysiejacemu i o wyraźnej nadwadze'. Ciekawy jest ten nasz język, skoro pieszczotliwa forma TATUŚ, zdrobnienie od TATA, skłania do skojarzeń - co tu kryć - pejoratywnych. Przymiotniki TATUSINY i TATUSIOWY, używane najczęściej w funkcji dzierżawczej, nie mają takich konotacji. O formie TATA warto wiedzieć, że ma dwa warianty fleksyjne: ogólnopolski TATA (o odmianie: lp. tata, taty, tacie, tatę, tatą, (o) tacie, tato!, l.mn. M. tatowie, tatów, tatom, tatów, tatami, (o) tatach, tatowie!) i wschodnio- i południowopolski TATO (o odmianie: lp. tato, tata, tatowi, tata, tatem, (o) tacie, tato!, l.mn. tatowie, tatów, tatom, tatów, tatami, (o) tatach, tatowie!). Obie formy są równie poprawne, przy czym forma TATO może być łączona z formami odmiany formy TATA (czyli w jednym tekście można pisać: mój tato, z moim tatem / z moim tatą). Niekiedy można się jeszcze spotkać z najstarszym pieszczotliwym określeniem ojca, czyli z formą PAPA. Jest to dawne zapożyczenie z francuskiego, dziś już bardzo rzadko używane, odczuwane jako książkowe, a nawet przestarzałe. Wyraz PAPA odmienia się tak samo jak tata: z moim papą, nasi papowie, poprośmy naszych papów.